

Magyar Kisállatnemesítők Génmegőrző Egyesülete
Association of Hungarian Small Animal
Breeders for Gene Conservation

H-2100 Gödöllő, Isaszegi út 208., Hungary

Tel: +36-28-511-335; Fax: +36-28-511-35

E-mail: szalay@katki.hu

www.mgegodollo.hu

A Magyar Kisállatnemesítők Génmegőrző Egyesülete (MGE)
tevékenységének ismertetése

Elnök: Dr. Szalay István, e-mail: szalay@katki.hu

Nemzetközi kapcsolatok: Dr. Kisné, Dr. Do thi Dong Xuan, e-mail: xuan@katki.hu

Hazai kapcsolatok: Szentes Katalin Ágnes, e-mail: szentes@katki.hu

Tenyésztés: Barta Ildikó, e-mail: ibarta@katki.hu

Az MGE rövid bemutatása

A Magyar Kisállatnemesítők Génmegőrző Egyesületét (MGE) a régi magyar baromfifajták tenyésztői a [Kisállattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézet](#) (KÁTKI, Gödöllő) közreműködésével alapították 1997-ben. Az MGE alapító elnöke Dr. Szalay István. Az egyesületet a szakminisztérium 1998-ban és 2004-ben tenyésztő szervezetként ismerte el. 2009-től fajtafenntartó szervezetként szervezi és irányítja a régi magyar baromfifajták (7 tyúk-, 2 pulyka-, 1 gyöngytyúk-, 2 lúd- és 2 kacsafajta) elitállományainak génmegőrzési, fajtafenntartási és törzskönyvezési tevékenységét, az egyéb szaporító állományok és a fajtaazonos végtermékek nyilvántartását. Az Magyar Kisállatnemesítők Génmegőrző Egyesülete taglétszáma 2009. január 1-jén 66 magán- és jogi személy volt. Az MGE 1999-től a [Magyar Állattenyésztők Szövetsége](#) (MÁSZ) tagja. Az Egyesület 2008-tól kiemelkedően közhasznú szervezetként működik.

Az MGE mintegy 10 éves vietnami kapcsolatokkal rendelkezik, ahol a Hanoi Baromfikutató Központtal valamint Kecse- és Nyúlkutató Központtal közösen folyamatosan végezzük – különböző programok keretében – a régi magyar baromfifajták és nyúlfajták adaptációs vizsgálatát. A programokat 2006-ban Laoszra is kiterjesztettük. Eredményeink alapján a magyar nyúl-, gyöngytyúk- és pulykafajtákat ma már nagy számban forgalmazzák a két délkelet-ázsiai országban.

Az egyesület célja és feladatai (kivonat az Alapszabályból)

Az egyesület a hazai kisállatfajták (elsősorban baromfi és nyúl) nemesítését, a genetikai alapok megőrzését és fejlesztését a jövő állattenyésztése szempontjából meghatározó fontosságúnak tekinti, ezért az alábbiak megvalósítását tűzi ki célul:

- (1) Az ország kulturális és gazdasági hagyományainak részeként fennmaradt háziállatfajták megóvása, genetikai sokféleségének (genetikai diverzitásának) fenntartása és megőrzése, a környezetbarát állattenyésztésben nélkülözhetetlen háziállatfajták, tartási és tenyésztési módszerek népszerűsítése és a különleges minőségű állati termékek előállításához szükséges, hagyományos kisállatfajták minél szélesebb körű elterjesztése.
- (2) A hazai nemesítésű kisállatfajták és tenyészvonalak, továbbá a hibridek és keresztezések törzs (elit, pedigri) állományainak megőrzése, fenntartása és fejlesztése, a törzstenyésztéshez szükséges genetikai alapok és nemesítési

- feltételek megőrzése, megteremtése és fejlesztése, részvétel és támogatás új, hazai nemesítésű fajták és vonalak létrehozásában.
- (3) Az Egyesület célja az előzőekben említett tenyészállományok megőrzése, tenyésztése és szaporítása a vonatkozó jogszabályok és a tenyésztő hatóság előírásai és feltételei szerint, a tenyésztés társadalmi és szakmai feltételeinek kialakítása, fenntartása és erősítése az állattenyésztési törvény szellemében, továbbá a fajták felhasználásának és piacképessé tételének folyamatos szervezése.
 - (4) Az Egyesület a régi magyar baromfifajták tenyésztő szervezete. Az egyesület vállalhatja a tenyésztő szervezettel nem rendelkező, köztenyésztésből kiszorult egyéb kisállatfajták tenyésztő szervezeti feladatait is amennyiben arra a fajta vagy fajták tenyésztői felkérnek.
 - (5) Az Egyesület a tenyésztő szervezettel rendelkező fajták, tenyészvonalak és törzsállományok fenntartásában és fejlesztésében illetve új fajták létrehozásában a tenyésztő szervezettel kötött külön megállapodások szerint jár el.

A fenti célok elérése érdekében az egyesület a következő feladatokat látja el:

- Meghatározza, irányítja és ellenőrzi a saját tenyésztő szervezeti keretében fenntartott kisállatfajták génmegőrzési, fajtafenntartási és tenyésztési munkáit, továbbá az állategészségügyi rendszabályok betartását az állattenyésztésre és kisállattenyésztésre vonatkozó jogszabályok szerint.
- Szakmai irányítást és segítséget nyújt regionális csoportoknak és kistenyésztőknek az Egyesület, illetve más tenyésztő szervezetek keretében nemesített és fenntartott fajták elterjesztésében új tenyésztési programok kialakításában. Az előállított termékek piacképessé tétele érdekében koordinálja tagjai marketing tevékenységét.
- Felkérés esetén részt vállal a tevékenységhez kapcsolódó törvényi szabályozás előkészítésében, a készülõ rendeletek, szabályzatok és pályázatok véleményezésében.
- A génmegőrzéshez, nemesítéshez, fajtafenntartáshoz és új fajták kialakításához kapcsolódó populációgenetikai, genetikai, szaporodásbiológiai, takarmányozási és egyéb kutatásokat végez, támogat és szervez.
- Tenyésztési- és fajtabemutatókat szervez (elsősorban a régi magyar baromfifajták számára).
- Internet honlapot alapít a baromfi- és kisállat-nemesítés, valamint a kapcsolódó génmegőrzési és kutatási tevékenység, a környezetbarát állattenyésztés és a nemzetközi kapcsolatok bemutatására, népszerűsítésére.
- Tagként vagy együttműködőként vesz részt a tevékenységéhez kapcsolódó hazai és nemzetközi szervezetek munkájában, hazai és nemzetközi tenyésztési és kutatási együttműködési programokat szervez, illetve ilyen programokban részt vesz.
- Szakmai konferenciákat, előadás-sorozatokat, bemutatókat és kiállításokat szervez, illetve ilyen rendezvényeken részt vesz.
- Ellátja és biztosítja tagjai érdekképviseletét.

Az MGE keretében fenntartott, őshonos és védett régi magyar baromfifajták ismertetése

A magyar tyúkfajták

A honfoglaló magyarok valószínűleg Ázsiából hozták be parlagi tyúkjaink őseit. A magyar parlagi tyúk későbbi alakulásában szerepet játszottak a tatárjárás idején Európába behozott nagyobb testű ázsiai tyúkok, a török hódoltsággal hazánkba került balkáni és kisázsiai eredetű tyúkok és a nyugatról betelepített lakosság különböző tyúkféleségei. A magyar tyúk és a típusában is eltérő erdélyi kopasznyakú tyúk a 19. század második felében, több neves tenyésztő közreműködésével alakult ki a parlagi állományokból. A tenyésztés során több színváltozatot különítettek el, melyek egy részét ma önálló fajtaként, vagy fajtaváltozatként ismerjük.

A sárga, fehér, kendermagos és fogolyszínű tyúkjaink azonos alapfajtából formálódtak eltérő típusúvá, fajtaváltozattá, majd fajtává. Parlagi tyúkjaink állományaiban már a középkorban fellelhetők lehettek bizonyos szintípusok. Tetszetős külsejüket több szakírónk említi, testsúlyuk azonban mindössze 1,25–1,50 kg volt. A 19. század végétől több külföldi fajta (langshan, brahma, plymouth rock, leghorn, new-hampshire, rhode island) játszott szerepet a magyar parlagi tyúk nemesítésében. A mai állományok természetesen eltérnek a magyar tyúk ősi változataitól, azonban reményeink szerint még sokáig hordozzák azok tulajdonságait.

A magyar tyúk jellemzése

A magyar tyúk a középnagy, kettőshasznú fajták közé tartozik. A tyúkok súlya 2,0–2,3, a kakasoké 2,5–3,0 kg. Törzsük középhosszú, kissé hengeres. A tyúkok háta egyenes és hosszú, a kakasoké rövidebb és ívelt. Jellemző rájuk a széles, telt és domború mell, a magasan tűzött szárny, a jól fejlett tojóhas, a középhosszú és általában sárga láb, a test nagyságához viszonyítva túlfejlett faroktollak és a testhez simuló tollazat. Fejük kicsi, koponyájuk domború, csőrük rövid és erős tövű, szemük élénk. A taréj középnagy és hátranyúló, egyenesen felálló, a tojóké gyakran megdőlt, egyenletesen csipkézett egyszerű fűrésztaraj. Az áll-lebeny finom tapintású és lekerekített, a füllebeny tojásdad alakú és mindenkor teljesen élénkvörös.

A finom csontozatú magyar tyúk legfőbb értéke ízletes húsa, mely alapján a hazai és külföldi piacokon egyaránt kedvelték. Csirkéi 8–10 hetes koruktól már értékesíthetők voltak. Az 1930-as években Báldy Bálint irányításával Gödöllőn végzett nemesítő munka eredményeként a magyar tyúkok tojástermelése elérte az évi 140–150 darabot, mely alapján évtizedekig kitűnő kettőshasznú fajtaként tartották számon.

A magyar tyúk fajtái és fajtaváltozatai

A nemesítés során több színváltozatot alakítottak ki, legelterjedtebb a fehér, kendermagos, a sárga és a fogolyszínű változat volt, melyek a mai napig fennmaradtak, s mint önálló fajták találhatóak génbankjainkban. A *sárga magyar tyúk* tollazata élénksárga. A nyaktollak végei, a szárny evezőtollai és a faroktollak végei kismértékben barnásfeketék. A kakas tollazatának alapszíne valamivel sötétebb, a nyak- és nyereg-tollak, valamint a szárny fedőtollai élénk vöröses-sárga színűek, az evezőtollak és a kormánytollak barnásfeketék, a sarlótollak zöldes árnyalatba hajló feketék. Csőre és lába sárga, tojása világosbarna színű. A naposcsibék egyszínű világosbarnák. A sárga magyar tyúk a Dunántúlon, valamint az Alföld és a Duna–

Tisza köze egyes részein volt elterjedt fajta. A *fehér magyar tyúk* tollazata fényes fehér. A kakasok tollazata szintén egyszínű fehér, idősebb korban enyhén sárgás árnyalatba hajló lehet. Tojásaik általában krém- vagy világosbarna színűek. Naposcsibéik egyöntetű, fehér pelyhűek. A fehér magyar tyúk elsősorban az Alföld és a Duna–Tisza köze tyúkjá volt, mivel fehér színével az árnyék nélküli tartást, a tűző napsugarakat a legjobban viselte. A *kendermagos magyar tyúk* tollazatának alapszíne kékesszürke. A sötét, fekete színhatású, keskeny keresztcsávok váltakozó elhelyezkedése idézi elő a jellegzetes „kendermagos” színt. A kakasok színe világosabb, a tyúkoké sötétebb. Tojásaik világosbarna vagy barna színűek. Naposcsibéik sötétszürke-fekete pelyhűek, a kakascсібéknél a hastájon és a fejen világos foltokkal. Rejtőzködő színe miatt elsősorban az ország északi részén, általában a szárnyas ragadozók által veszélyeztetett területeken kedvelték, de az egész országban elterjedt fajta volt. A *fogolyszínű magyar tyúk* tojó alapszíne az egész testre kiterjedően barna, hasonlít a fogoly színéhez. Finom rajzú tollazata a mellen vöröses, a nyakon, vállon és háton (a nyeregtollakon) sárgás, a test hátsó részén és a hason szürkés árnyalatú. A fark és a szárny evezőtollai feketék vagy sötétbarnák. A nyaktollakon fekete, keskeny csíkok láthatók, úgyszintén a mell-, hát- és szárnytollakon is keskeny, barna csíkból álló a toll körvonalához hasonló rajz található (rajzolt toll). A kakas nyak- és nyeregtollazata aranysárga, piros árnyalattal. A nyak- és nyeregtollak hosszában vékony, fekete csík látható. A fej tollazata narancsvörös, a nyereg, a váll és a hát felső része barnáspiros, a mell, a has és a combok fedőtollai pedig feketék. A kakas sarlófaroktollai szintén feketék, zölden zománcolt árnyalattal. Csibéik pelyhezete közép barna, világosabb tarkázottsággal élénkített, vadmadárszerű színeződésű. Tojásaik színe a többi magyar tyúkfajtaéhoz hasonlóan világosbarna vagy barna. A fogolyszínű magyar tyúkokat a Dunántúlon, valamint a szárnyas ragadozóktól jobban veszélyeztetett, erdős területeken kedvelték.

Az *erdélyi kopasznyakú tyúknak* több hazai elnevezése ismert. Így első erdélyi (Erzsébetváros) tenyésztője után „szeremlei tyúk”-nak, egy másik honosságá szerint „bosnyák tyúk”-nak is nevezték. Későbbiekben a fajta – mely leggyakrabban fekete, fehér, sárga és kendermagos változatban fordult elő – erdélyi kopasznyakú tyúkként vált ismertté. A fajtára jellemző, hogy nyaka és részben a melle, valamint hasi része is tollatlan. A fejtetőn szintén kevés toll található. Testalkata hasonlít a magyar tyúkéra, de annál nagyobb törzsű, hosszabb és tojásdad alakú, melle kerek mint a vadmadaraké. Szárnya hosszabb és hegyesebb. Súlya a magyar fajtákéval azonos, a kakas 2,50–3,00, a tojó 2,00–2,30 kg. Az erdélyi kopasznyakú tyúkot a 20. század első felében még elsőrendű gazdasági tyúkként tartották számon. Rendkívül edzettek, erősek és ellenállóak. Gyorsan fejlődnek és gyorsan tollasodnak. Számukra megfelelő környezetben kitűnő tojástermelők, tojásaik súlya a 70g-ot is meghaladhatja. A tojások általában barna- vagy krémszínűek, de előfordulnak fehérhéjúak is. Egyes vidékeken kiváló téli tojóként tartották számon. Az erdélyi kopasznyakú tyúkot fekete, fehér és kendermagos színben tenyésztjük. Mindhárom változatra jellemző, hogy az arc, áll- és füllebeny, a taraj és a fej mindig vérpiros. A fekete kopasznyakúak csőre sötét palaszínű, a világosabb színváltozatoké fehér, sárga, vagy test- azaz rózsaszínű. A fekete kopasznyakúak, láb- és lábujjszíne sötét palaszínű, a fehér és a kendermagos tollazatúaké hús-, vagyis test- azaz rózsaszínű (a nemesítés eredményeként kialakult sárga lábszín ma már elfogadottnak tekinthető).

A pulyka

A pulykát elsősorban a nagy test és a hosszú lábszár jellemzi. Az összes hazai baromfifaj között a legnagyobb. A pulykák teste hosszúkás, tojás alakú, vállban különösen széles, hátrafelé fokozatosan elkeskenyedik. Fejükön és nyakukon jellegzetes szemölcsök, „bibircsek” vannak, melyek puha tapintásúak. A kakasok bibircsei jóval nagyobbak, ingerlésre háromszorosára nőhetnek, miközben halványvörös színük kékesvörösre válik. Jellemző a kakasok mellén található szőrpamacs is, amely kisebb mértékben idősebb tojókon is kifejlődik.

A pulykák a tavaszi tojóidőszakot követően, a nyár folyamán rendszerint másodszor is tojnak és kotlanak. Ebből a keltetésből származnak a „sarjúpulykák”. Erős kotló hajlamuk alapján a pulykák egyéb baromfifajok természetes keltetésére is kiválóak.

A magyar pulyka

Eredetileg a Duna-Tisza közén terjedt el a magyar pulyka, melyet fekete és fehér színben tenyésztettek. Idővel a fekete színváltozatú egyedek száma nagyon lecsökkent és a 19–20. század fordulójára a fehér színváltozat került túlsúlyba. A fehér magyar pulykát később a mexikói fehér pulykával nemesítették a testsúly növelése érdekében. Sajnos, a magyar pulyka eredeti változatai ma már alig lelhetők fel. A fehér magyar pulyka tolla igen értékes árucikknek számított, különösen a hónalj alatti, ún. „marabu-tollak”. Tojáshozama évente 30–40 darab volt. A fekete magyar pulyka tollazata egyöntetű fekete, csőre és lába palaszürke. Húsa szép fehér hús, mely a maga idejében nagyon keresett volt. Testsúlya kisebb, mint a fehér pulyké. Évi 25–50, fehéres alapszínű, barnásan pettyezett tojást termelt.

A parlagi pulyka kiválóan kotló és nevelő állat. Élelemszerzésben szinte utolérhetetlenül szorgalmas. Húsminősége a külterjes tartásnak köszönhetően a legigényesebb külföldi piacokon is csemegezámba ment, belőle minden mennyiséget könnyen értékesíthettünk.

A magyar pulyka gyakoribb színváltozatai

A fehér magyar pulyka: A leírások szerint a kifejlett fehér magyar pulyka testsúlya 6,00–8,00 kg (kakasok) illetve 5,00–6,00 kg (tojók). Csőre hússzínű, szeme sötét mogyorószínű. A fej, az arc, a nyaklebeny, a dudorok és az ormány (szarv alakú húsképződmény) élénk vörös, a kakasok izgalmi állapotában vérvörös, kékesfehér, majd sötét ibolyaszínben játszó. Láruk hússzínű, a körmök színe fehér, tollazatuk hófehér. A kakas mellén lévő szőrpamacs fekete.

A fekete magyar pulyka: A fekete magyar pulykák testsúlya a kakasok esetében 6,00–7,00, a tojók esetében 4,00–5,00 kg-ra tehető. Csőrük sötét palaszínű, szemük sötét mogyorószínű, a fej, az arc, a nyaklebeny, a dudorok és az ormány (szarv alakú húsképződmény) élénk vörös, a kakasok izgalmi állapotában vérvörös, kékesfehér, majd sötét ibolyaszínben játszó. Láruk és körmük sötét palaszínű, tollazatuk egyöntetű fekete.

A rézpulyka: Főként Boszniában tenyésztették nagyobb számban, ezért „bosnyák pulykának” is nevezték. Szórványosan Magyarország területén is előfordult. Edzettségére és igénytelenségére jellemző, hogy értékesítésre valaha lábon hajtották magyarországi piacokra. Az alföldi tanyavilágban egy-egy példánya ma is megtalálható. A rézpulykát a betegségekkel szemben ellenálló, igénytelen, bőven

tojó, szorgalmasan kotló és nevelő, nagyon jó élelemkereső pulykafajtaként tartották számon. Védett fajta, génbankban őrizzük.

A rézpulykák kifejlett testsúlya 5,00–7,00 kg (kakasok) és 4,00–5,00 kg (tojók), csőrük töben sötét, a csőr vége felé világos szaruszínű, szemük sötét mogyorószínű, a fej, az arc, a nyaklebeny, a dudorok és az ormány (szarv alakú húsképződmény) élénk vörös, a kakasok izgalmi állapotában vérvörös, kékesfehér, majd sötét ibolyaszínben játszó. Láruk rózsaszín vagy hússzínű, a körmök világos szaruszínűek vagy fehérek. A kakas tollazatának színe a test elülső részén sötét rézvörös, fehéres szárnyfedő- és faroktollakkal. Alapszínét fakó és fehér harántsávok tarkíthatják. A tojó színe a kakaséhoz hasonló, annál valamivel világosabb.

A *bronzpulyka*: A *standard bronzpulyka* a legrégebben kitenyésztett pulykafajta egyike, az egész világon elterjedt. Az 1800-as évek második felében keresztezés és fajtatiszta tenyésztés céljából hozták be. Hazánkban honosult fajtának tekinthető. A bronzpulyka gyorsan kiszorította a kisebb testű, parlagi fajtákat, s így a 20. század elejére a legelterjedtebb pulykafajtvá vált Magyarországon is, hazai változata azonban hordozza a korábbi parlagi pulykák tulajdonságait. A bronzpulyka teljes kifejlettségét kétéves korra éri el. Éves tojástermelése a hazai tenyészetekben 50–80 db. A tojások színe erősen pettyezett, súlyuk 70–90 g.

A bronzpulykák csőre töben sötét, a csőr vége felé világos szaruszínű. Szemük sárgásbarna, sötétbarna vagy sötét mogyorószínű. A fej, az arc, a nyaklebeny, a dudorok és az ormány (szarv alakú húsképződmény) élénk vörös, a kakasok izgalmi állapotában vérvörös, kékesfehér, majd sötét ibolyaszínű. Láruk szürkésfekete, a növendék állatok lába barna, az idősebbeké rózsaszín vagy hússzínű árnyalattal. A körmök világos szaruszínűek. Tollazatuk színe a nyaktól a hát közepéig élénk, ragyogó bronzszínű, a tollak végén keskeny, keresztbefutó fekete sávval. A mell, a törzs a szárny és a farok tollai feketék, sötét bronz árnyalattal, haránt futó fehér, szürke vagy barna sávokkal. A farok tollai fehéren vagy szürkén szegélyezett széles fekete és bronzszínű pántban végződnek.

A génbanki állományokban fennmaradt „*magyar*” *bronzpulykák* testformája és a toll színeződése megegyezik a standard bronzpulykáéval, testsúlyuk azonban lényegesen kisebb, a parlagi változatokhoz hasonló (a kakasok súlya 6,00–8,00, a tojóké 5,00–6,00 kg).

A gyöngytyúk

A gyöngytyúk eredeti hazája Afrika, ahol vadon élő madárként 15–20 egyedből álló családokba verődve cserjés-bozótos területeken barangol. Domesztikációja során nagyobb testűvé vált, egyébként azonban alig változott. Ennek oka e faj kistestű változékonysága, monofiletikus származása, viszonylag késői domesztikálása és az a tény, hogy tenyésztésével kevesen foglalkoztak.

A házasított gyöngytyúk nagyon értékes, ízletes húsu baromfiféle. A parlagi változat a tojástermelést április végén kezdi, évente mintegy 60–80 szürkés-sárgás héjú, 40–50 g súlyú tojást tojik. Szeret rejtve tojni. Tojásainak héja vastag, ezért a gyöngytyúktojás hosszabb ideig eltartható. Nagyon edzett, veszekedő, vad természetű, kitűnő élelemkereső és rovarirtó baromfiféle, melyet célszerű szabadon tartani.

A gyöngytyúkok teste vízszintes tartású és zárt, hátuk feldomborodó. A kakasok testsúlya 1,30–1,60 kg, a tojóké 1,20–1,40 kg. Fejük rövid és széles, csőrük rövid, erős, erősen hajlott, szaruszínű, a hegye vörös. Fejükön sisakot viselnek, mely szarus, vörös, háromszögletű, a kakasoknál nagyobb és meredekebb állású. Arcuk

tollatlan, szürkéskék, vagy kékesfehér, égszínkék foltokkal, amelyek a nyak felső harmadának csupasz bőrére is átterjednek. Füllebenyeik szorosan a fejhez simulók, szemek nagyok, sötétbarnák. A tojóknál kifejezettebben lelógó kétoldali áll-lebenyek rövidek, tömöttek, vaskosak, színük vörös, a közepén fehér foltal. A nyak vékony, izgalomban egyenes tartású, kakasoknál sötétkékes, tojóknál világosabb bőrszínnel, alsó része erősen tollas, felső része csupasz, finom szőrökkel sűrűn benőtt. A törzs erős, a mell nagy, kerekded, telt. A hát széles, erősen boltozatos, hátrafelé erősen lejt. A szárnyak hosszúak, szélesek, szorosan testhez simulók. A fark rövid és lefelé irányuló, középső tollai a szélsőknél hosszabbak. A lábszárak viszonylag rövidek, színük vöröses vagy palaszürke, a kakasnak nincs sarkantyúja.

A kékeszürke gyöngytyúk tollszíne kékeszürke alapon egyenletesen fehéren pettyezett, gyöngyözött. Az evező- és faroktollak barnás színűek, szélükön fehéres tarkázottsággal. Mell- és nyakszíneződésük foltok nélküli ibolyaszürke. Csibéi kikeléskor barnás színűek, hátukon hosszanti sötétebb sávokkal.

A fehér színű gyöngytyúk kevésbé gyakori, tollszíne bársonyos csillogású, tejfelsárga alapszínű, rajta ezüstfehér pettyekkel. A naposcsibék színe szürkés, hátukon világosabb sávokkal.

Gyöngytyúktenyésztésünk rövid története

A gyöngytyúkot régen honosult háziszárnyasunknak tekinthetjük. A XX. század elején már hazánkban is tenyésztették, és a század első felében külföldre vadhúsként, fojtva szállították. Ezt megelőzően azonban inkább díszmadárként tartották, egyes források szerint a kolostorok kertjeiben a XIII. századtól, főúri vadaskertekben pedig a XVI. századtól. Paraszti gazdaságokban szórványosan a XIX. század végén, nagyobb arányban pedig a két világháború közötti időszakban terjedt el, főként a Duna–Tisza köze és a Tiszántúl tanyás gazdálkodási helyein.

Krenedits Ödön 1920-ban még azt írja róla: "Mi a gyöngytyúkot úgy mint a pávát, díszmadárként tartjuk. Pedig kellemetlen hangjuk ugyan nem díszes. Ámde a gyöngytyúknak haszna nem is díszes voltában, hanem tojásaiban, húzában és tollában rejlik. Erre azonban a magyar gazda eddig nem sokat adott, de annál többre becsülte az olasz, angol és francia."

A gyöngytyúk az iparszerű baromfitenyésztés kezdetéig volt kedvelt háziszárnyas, az 1960-as évektől azonban a tenyészetek száma világszerte rohamosan csökkent. Magyarország az 1970-es években még a gyöngytyúktenyésztés és -áruterelés európai élvonalához tartozott. A tenyésztés és szaporítás központja a Hortobágyi Állami Gazdaság volt, az áruterelésben több hazai mezőgazdasági üzem vett részt. Az 1980-as évektől azonban a gyöngytyúk tenyésztése annyira visszaszorult, hogy ma már csak génbanki állományai találhatók Magyarországon. A Hortobágyi Állami Gazdaság H 1-5 néven forgalmazott gyöngytyúk hibridjének alapvonalait a jogutód Hortobágyi Természetvédelmi és Génmegőrző Kht. tartotta fenn a legutóbbi időig. A fajtát egy Hortobágy környékén összegyűjtött gyöngytyúk állományból nemesítették, az eredeti kiinduló állomány hortobágyi kékeszürke gyöngyös fajtánévvel ma is létezik. A KÁTKI az 1990-es évek elején kezdte gyöngytyúk génbanki programját. A hazánkban honos fajtaváltozatokat alföldi tanyákon gyűjtötték össze. Jelenleg a kutatóintézet baromfi génbankjában a gyöngytyúk több színváltozata megtalálható.

Az MGE 2004-től a védett fajtaként regisztrált magyar parlagi gyöngytyúk hivatalos tenyésztő szervezeteként irányítja a génbanki gyöngytyúkállományok megőrzését, ami lehetővé teszi újbóli hasznosítását is. Ennek alapja pedig az, hogy a gyöngytyúk faji, biológiai és etológiai sajátosságait tekintve tökéletesen megfelel a prémium

minőségű termékek előállítására iránt támasztott piaci igényeket, hiszen hús- és tojásminősége egyedülálló, az állatok pedig – viselkedésük, természetük és életmódjuk alapján – ökológiai típusú tartásra kifejezetten alkalmasak; egy korábbi cikkünkre hivatkozva úgy is fogalmazhatunk: arra születtek.

A magyar lúd

A lúdtartás a Kárpát-medencében általános volt, a helyi, parlagi állományok mindenütt előfordultak. Már a 11. és a 12. században a libák után egyházi tizedet kellett teljesíteni. A parlagi lúdféleségek állományjaiból alakult ki időnként a *magyar parlagi lúd* (az úgynevezett „*magyarlúd*”), amelynek több színváltozata (elsősorban fehér, szürke és tarka) és tájfajtája is ismertté vált (lévai, makói, kisalföldi, balatoni, szegedi stb.)

Az 1800-as évek első felében feltűnt egy fodros tollú lúdféleség, amelyről pontosan nem tudjuk, hogy a hazai parlagi állományok valamelyikéből mutációként jött létre, vagy kelet, illetve dél-kelet felől jutott el hozzánk. Utóbbi feltevést látszik igazolni annak ténye, hogy a fodros ludat népies közhasználatban török, asztraháni, szevasztopoli lúd néven is ismerték. Kétségtelen, hogy eredeti előfordulása a Duna-völgyére és a Fekete-tenger partvidékére szorítkozik és ezen belül legnagyobb létszámban éppen hazánk területén volt fellelhető.

Hreblay (1907) szerint a fodros tollú lúd „... épp oly különlegessége hazánknak, mint az erdélyi kopasznyakú tyúk. Sehol máshol elő nem fordul, csak nálunk.” Ma már tudjuk, hogy a fenti megállapítás túloz, ugyanakkor mindkét fajtára itt figyeltek föl és itt vonták tenyésztésbe. Hreblay a fodros tollú lúd tenyésztésével kapcsolatban 5–6 tenyésztőről ír, név szerint *Fittler Sándorné* kemenesi és *Szonomár János* óbecsei tenyésztőt említi. Ez utóbbi tenyésztő leveléből idéz, mely szerint a fodros ludak Óbecse környékén már 1844-ben ismertek voltak, felnevelésük könnyebb, mint az emdenié, húruk hófehér, porhanyós, hízás és tömhetőség tekintetében az első helyen állnak, májuk másfélszer nagyobb, mint bármely más lúdé, a toll és a pehely árából pedig az etetési költség fedezhető.

A magyar parlagi ludat és annak változatát a *fodros tollú magyar ludat* méltán sorolhatjuk őshonos fajtáink közé. Arról, hogy létezik-e magyar lúd és kacsa, Hreblay (1907) a mindenkor kételkedők számára így ír: „Magyar az mindkettő tetőtől talpig s ha egyes családok ereiben folydogál is pár csöpp külföldi idegen vér, mégis magyar az is, mert hát ennek az áldott magyar földnek, fűnek, víznek olyan a hatása, hogy még a legtelivérebbe emdeni lúd-apák és pekingi kacsa-mamák dédunokái is szépen észrevétlenül átalakulnak magyarrá, – ha békén hagyjuk őket s nem házasítjuk azokat minduntalan össze importált gavallérokkal.”

A magyar lúd jellemzése

A lúd a házasítás során nem sokat változott. Teste nagyobb lett, felül és alul széles és lapított, nyaka hosszabb, farka pedig rövidebb. A magyar lúd fehér, szürke és tarka tollszíneben, valamint fodros tollú változatban fordul elő.

Az egy éves magyar lúd testsúlya 6,00–8,00 kg (gúnár) és 5,00–6,00 kg (tojó). A gúnár feje keskeny, lapos homlokkal, a fej középhosszú tollakkal vastagon fedett. Csőre csőrőben nagyon erős, közepesen hosszú, narancssárga színű. Szeme nagy, világoskék, nyaka közepesen hosszú, enyhén hajlott. Törzse hosszú, közepes vastagságú, gömbölyded, mellkasa széles, erős és kerek, háta hosszú, széles, enyhén lehajló. A szárny hosszú, szorosan a testhez simuló, zárt, a fark rövid, zárt

és vízszintes. A comb erős és vastag. Lábszára függőleges állású, a törzs számára jó támasztékul szolgál, a csőrrel azonos színű. A magyar ludak tollazata testhez simuló, pehelytollazatuk vastag. A tollszín fehér, szürke vagy foltos (tarka) lehet. A tojó testfelépítése megegyezik a gúnáréval. A másodlagos nemi jellegből adódó, apróbb különbségek a rövidebb, vékonyabb és kevésbé hajlott nyak és a kissé mélyebben elhelyezkedő törzs.

A magyar lúd fodros tollú változata a Kárpát-medence egyik különlegessége. Látványos, testtől elálló tollazata miatt előszeretettel tenyésztették hazánk egyes vidékein. Erdélyben ma is elterjedt. Származása, eredete pontosan nem ismert. Csupán tollainak szerkezetével tér el a magyar lúdtól, őrzi annak tulajdonságait. Elsősorban a szárnyfedőtollak, egyes változatoknál a combtollak, kisebb mértékben a faroktollak hosszúak, puhák és – a tollcséve kettéválásával – szalagszerűen, látványosan fodrozódnak. A tollak fodrozottsága egy gén ($F = frizzled$) által meghatározott, domináns tulajdonság, amely heterozigóta állapotban részleges dominanciát mutat. Ennek megfelelően a heterozigóta egyedek tollazata kevésbé fodros, illetve a fodros toll csak a test egyes részein jelentkezik. A fodros tollú magyar lúdnak – mint a magyar lúdnak általában – különböző (fehér, szürke és tarka) színváltozatai ismeretesek.

A magyar lúd igénytelen, gyorsan növekvő, jól tollasodó, edzett és fáradhatatlanul legelő fajta. A legelővel szemben igénytelen, a takarmányt nagyon jól értékésíti. Húsa kitűnő minőségű és puha, nagy máját a külföldi piacok is nagyra értékelték. Tollhaszna tetemes volt, évente három-négyszer is téphették. Az eredeti magyar lúd éves tojástermelése 15 körüli. Értékes, fehér tollú tájfajtái a Balaton vidékén, a Duna és Tisza mellett, Szeged, Makó, Szentés és Dunaszerdahely környékén alakultak ki. Az 1960-as években a magyar lúd alföldi és a dunántúli változata még jól elkülöníthető volt. A magyar lúd és egyes tájfajtái még kis létszámban fellelhetők, megőrzésük lúdenyésztőink egyik legfontosabb feladata. Különböző színváltozatait magyar őshonos fajtaként, génbankokban tartjuk fenn.

A magyar kacsa

Az iparszerű baromfitartás kétes korszaka előtt a magyar kacsa a paraszti gazdaságok legfontosabb víziszárnyasa volt. Míg a libát leginkább eladásra és tolláért tartották, addig a kacsanévelés – mely hagyományosan az asszonyok feladata volt – elsősorban a család ellátását szolgálta. A 19-20. század fordulójának szakírói szerint valamennyi baromfifaj közül a kacsatenyésztés a legkönnyebb, ez okozza a gazdának a legkevesebb gondot. A hagyományos családi gazdaságokban a kacsa a baromfifélék közt a sertés szerepét játssza. Falánk, mindenevő, jól összeállított takarmányon gyorsan megnő, és emellett meg is hízik. Magda János 1904-ben a *Szárnyasaink* c. szaklapban közölt cikkében a liba- és kacsatenyésztés közti párhuzamot a következőképpen jellemzi: "libatenyésztés alkalmas legelő és pásztor nélkül el sem képzelhető, ugyanakkor kacsatenyésztés bármely szűk udvaron, egy kút mellett vagy mesterséges tócsában is könnyen létesíthető. Nagyobb kiterjedésű tavakban, amely minden község területén elő szokott fordulni, a nagybani tenyésztés is, minden nagyobb őrizet nélkül" folytatható. Valamennyi szakíró megjegyzi, hogy a kacsatenyésztés csak olyan területen üzhető haszonnal, ahol természetes vizek találhatóak, hiszen nagyobb beruházást, költségesebb műszaki berendezést a hagyományos kacsatenyésztés nem képes kigazdálkodni. Sajnos mára a községi tavak jó részével együtt a kacsatartás tradíciója is eltűnt, de annak a lehetősége, hogy ökológiai típusú tartásban, régi magyar kacsafajtáinkkal –

ha ma már esetleg nagyobb költséggel is – a tradíciókat fölélesszük, eredeti ízű, minőségű és egészséges terméket állítsunk elő, még nem tűnt el végérvényesen. Génbankokban őrzött kacsafajtáink ehhez rendelkezésre állnak.

Kacsafajtáink eredete, háziasítása és elterjedése

Házikacsánk őse az északi féltekén általánosan elterjedt *tőkés réce* (*Anas platyrhynchos*), melyet hazánkban tőkés kacsának, zöldfejű-, dunai-, öreg- és törzsök récének is neveztek. A tőkés réce a vadon élő kacsafajok közül a legnagyobb testű. A gácsér fényes, feketés-zöld fejét a nyak közepén fehér gyűrű választja el az alsó nyaktól és a begytől. Háta barnás hamuszürke. A szárny evezőtollai kék vagy zöld színűek fehér szegéllyel. A felső faroktollak zöldes-feketék. A tojó színe rozsdás, sárgásbarna, „vadas” jellegű. Vándormadárnak tekinthető, bár a mérsékelt égöv védettebb völgyeiből télen sem húzódik délre. Májusban költi ki 8–14 fűzöld tojását. Pipéi gyorsan nőnek, 6–7 hetes korukban már repülnek.

A kacsza háziasítása nagy valószínűséggel a rómaiaknál, esetleg még korábban, a görögöknél és a kínaiaknál történt. A földközi-tengeri népek korai írásaiból nem derül ki, hogy ismerték volna a kacsát, a rómaiak azonban már tenyésztették.

A háziasított kacsák koponyája lapos, fejük hosszú. Törzsük hossz tengelye egyes fajtáknál – így a magyar kacsánál is – vízszintes, másoknál függőleges. Testük arányos, oldalról téglalap alakú. A háziasítás során színre és testnagyságra egyaránt igen sokféle, egymástól jelentősen eltérő kacsafajta és fajtaváltozat alakult ki. A hímek tollszíne a színes fajtáknál mindenkor díszesebb.

A magyar kacsza kialakulása

A magyar parlagi kacsát a Kárpát-medencében kialakult, őshonos magyar fajtának tekintjük. Kis teste és származásának hiányos, megbízhatatlan adatai miatt korábban „közönséges kacsának” vagy „parasztkacsának” is nevezték. A fellelhető irodalmi adatok szerint az országban honos magyar kacsák eredetét tekintve annyi bizonyosnak látszik, hogy a kétszáz éves török hódoltság idején a nagyobb testű, török eredetű kacsák hatására növekedett a kistestű magyar kacsák testnagysága. Később a Franciaországból importált roueni fajta szintén közrejátszott a magyar kacsák testnagyságának növelésében. A magyar kacsza jelenlegi alakját, és többségük tollzatának fehér színét a pekingi fajtával történt keresztezés alakította ki az 1800-as évek végén.

Az tény, hogy a magyar kacsát évszázadok óta tenyésztik a Kárpát-medencében, és különösen a mocsaras, vizes vidékek egyik legfontosabb baromfiféléje volt. Hazánkban is kialakultak a helyi parlagi változatok, színtípusok. A magyar kacsza legelterjedtebb változata a fehér és a tarka vagy vadas színű volt, ritkábban barna, fekete és sűrke színben is előfordult.

A 20. század elején elfogadott tenyésztési gyakorlat szerint a magyar kacsza fehér színű változatának tartása és pekingi kacsával történő keresztezése részben megváltoztatta a parlagi állományokat is, azonban a színes tollú magyar kacsaféléket kevésbé próbálták külföldi fajtákkal nemesíteni, ezért feltételezzük, hogy ezek a változatok őrizték meg leginkább eredeti, őshonos jellegüket, mind a mai napig.

Bár a parlagi magyar kacsza létszáma az elmúlt évtizedekben erősen lecsökkent, egyedei, kisebb állományai az alföldi tanyákon és Erdélyben még megtalálhatók. Az 1973-ban elfogadott génmegőrzési programokban a magyar kacsza nem szerepelt, ezért összegyűjtésük a fajta megmentése érdekében elengedhetetlenné vált. A

magyar kacsza génbanki állományának kialakítását – tarka és fehér színváltozatokban – *Fehér Sándor* tápiógyörgyei tenyésztő kezdte el, részben Erdélyből behozott egyedekből. Erre az állományra alapozva jött létre 1998-ban a KÁTKI magyar kacsza génbankja Gödöllőn. A kutatóintézet a fajtát jelenleg három színváltozatban (fehér, fekete-tarka és vadas színű) tartja fenn. Egy másik, némileg nagyobb testű tarka magyar kacszaállományt Kiss László hozott létre Szarvason (Szarvasi Kacsafarm Kft.) alföldi tanyákról összegyűjtött állatokból. A magyar kacsák tenyésztő szervezete – a többi régi magyar baromfifajtaéhoz hasonlóan – a Magyar Kisállattenyésztők Génmegőrző Egyesülete (MGE), a fajta hivatalos bejelentése magyar kacsza néven 2004-ben történt.

A magyar kacsza fajtaleírása

A magyar kacsza parlagi fajtának tekinthető, testsúlya alapján a kisebb testű kacsafajtákhoz tartozik. Végtagjai rövidek, csőre színe a fehér változatnál sárgászörös, a tarka változatnál szürkés-zöld, sárga pigment nélküli.

A magyar kacsza kitűnően hizlalható és tömhető, húsa rendkívül ízletes, lédús és finom rostú. Nagy ellenálló képességű és jó élelemkereső fajta. Egyedei még kisebb létszámban föllelhetők Erdélyben és az alföldi tanyavilágban. A gödöllői génbankban fehér és tarka (vadas és fekete-tarka színű) változatát tartjuk fenn.

Az ivarérett magyar kacsza testsúlya a tojók esetében 2,30–3,00 kg, a gácséroké 2,50–3,20 kg. Feje széles, nagy és kerek, csőre rövid és széles, a tarka fajtánál sárga pigmenttől általában mentes. Szeme fényes, nagy, mélyen ülő, sötét grafit színű. Arca tollas, nyaka középhosszú. Törzse széles, középhosszú, mély, zömök és téglalap alakú, melle erősen izmolt és nagy, háta hosszú és széles. Szárnya zárt, viszonylag rövid. A fark kiterjesztett, szorosan a háthoz hajló. Combja rövid és izmos, lábszára erős, egyenes és sárgás színű, rövid lábujjait úszóhártya köti össze.

A tojó testformája lényegesen nem különbözik a gácsérétől. A vadas színváltozat esetében a tojó tollazatának színe lényegesen szerényebb, egyszerűbb mint a gácséré (kifejezett ivari dimorfizmus). A leírások szerint a magyar kacsza fehér, tarka (vadas és fekete-tarka), barna, esetleg fekete színváltozatban fordul elő.

Az MGE keretében fenntartott, őshonos és védett régi magyar baromfifajták elit tenyészetei

Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézet (ÁTK), Kisállattenyésztési Főosztály (2006. január 1-től a Kisállattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézet – KÁTKI, Gödöllő, jogutódja)

Az 1897-ben alapított és az 1990-es évek elején újjáalakult gödöllői Kisállattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézet (KÁTKI) 1990-ben kezdte a régi magyar baromfifajták génbankjának kialakítását. A magyar tyúkfajtákat dr. Szabolcs István debercsényi tenyészetéből, valamint a kendermagos kopasznyakú fajta esetében a hódmezővásárhelyi génbanki állományokból hozták létre. A gödöllői sárga magyar állományt a Kanadából visszaszármazott fajtaváltozat és a mosonmagyaróvári sárga magyar állomány átkeresztelésével alakították ki 1991–92-ben. Több éves tenyésztői munkával sikerült a fogolyszínű magyar tyúk génbankjának megalapozása is, melynek kiinduló állományát alföldi tanyákon gyűjtötték. Egy fogolyszínű tyúköllományt 2002-ben Bellaagh György izsáki tenyésztő vett át, amely ma már önálló tenyészetként működik. A hazánkban honos parlagi

változatok gyűjtésének eredményeként jött létre a KÁTKI gyöngytyúk génbanki állománya is a 90-es évek közepén.

A Magyarországon honos pulykafajták tenyésztését a Debreceni Egyetem mellett a KÁTKI alakította ki. Rézpulyka állományukat a korábban Bugacon tenyésztett egyedek begyűjtésével hozták létre 1996–97-ben. A bronzpulyka génbankjának szervezése alföldi tanyákról származó állatok tenyésztésével kezdődött ugyanabban az évben, melyhez a debreceni tenyészetből származó, rézpulykáért cserélt kakasokat is felhasználtak.

A KÁTKI a fodros tollú magyar lúd és a magyar kacsza génbanki fejlesztését 1998-ban kezdte. A kiinduló állományok mindkét víziszárnyas faj esetében Fehér Sándor tápiógyörgyei tenyésztő elsősorban Erdélyből behozott egyedektől származnak. A magyar ludat fehér és tarka, a magyar kacsát fehér és vadas színváltozatban tenyésztik.

A röviden ismertetett fejlesztés eredményeképpen az intézet az elmúlt években a legteljesebb és legértékesebb baromfi génbankot és fajtagyűjteményt hozta létre Magyarországon, melynek keretében valamennyi, az alábbiakban felsorolt, őshonos és védett régi magyar baromfifajta tudományos igényű génmegőrzése és fenntartása folyik:

Tyúkfajták:	fehér magyar tyúk sárga magyar tyúk kendermagos magyar tyúk fogolyszínű magyar tyúk (2004-ben bejelentett fajta) fehér erdélyi kopasznyakú tyúk fekete erdélyi kopasznyakú tyúk kendermagos erdélyi kopasznyakú tyúk
Pulyka:	rézpulyka bronzpulyka
Gyöngytyúk	magyar parlagi gyöngytyúk (színváltozatok)
Lúd	fodros tollú magyar lúd (színváltozatok) magyar lúd (színváltozatok)
Kacsza	tarka magyar kacsza fehér magyar kacsza

A régi fajták fennmaradásának egyik legfontosabb feltétele a fajták gazdasági hasznosításának szervezése. 1994-től a KÁTKI Génmegőrzési Osztály, 2002-től *Agrárökológiai és Génmegőrzési Osztály*, 2006-tól az ÁTK Kisállattenyésztési Főosztály keretében végzik a baromfi génmegőrzéssel, az alternatív baromfifajták hasznosításával, továbbá a tágabb értelemben vett ökológiai gazdálkodással és az agrár-környezetvédelemmel kapcsolatos alap- és alkalmazott kutatásokat.

A tenyésztés vezetője: Dr. Szalay István

Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum

A mai Debreceni Egyetem Agrártudományi Centruma (jogelődjét is tekintve) 1975 óta foglalkozik a fodros tollú magyar lúd génmegőrzésével. A génmegőrzési munka alapját a fodros tollú magyar lúddal Kiss István tanszékvezető, egyetemi tanár és Papp György vetette meg. A fodros tollú magyar lúd fehér színváltozatát tenyésztik. A fajtából 5 vonallal rendelkeznek. A gúnarokat rotáltatják a vonalak között, míg a következő generáció tojói helyükön (vonalakon belül) maradnak. Véleményük szerint a lúdarutermelés kialakult formájából következően, rövidtávon nem valószínűsíthető a fodros tollú magyar lúd speciális árutermelési formába illesztése. Egyelőre marad

genetikai érdekességként, értékes géntartalékként fenntartása a távolabbi jövő számára. A debreceni fodros tollú lúdállományt 2005-től Kobza Miklós tiszacsegei tenyésztő kihelyezett állományként tartja fenn.

A parlagi pulyka (bronzpulyka, rézpulyka és kisebb létszámú fekete színű pulyka) génbanki állományának fenntartását 1987-ben kezdték. Erre az időpontra a fajta teljesen kiszorult az árutermelésből. A bronzpulykából 12 vonalat alakítottak ki, ami valójában 12, különböző helyről származó, egymással rokonságban nem álló állományt jelent. Vonalanként 18 tojót és 4 bakot ólznak be évente. Az alapvető génmegőrzési munkán túl cél a rokontenyésztés késleltetése az állományon belül. Ehhez a vonalak rotáltatását használják. A tenyésztés vezetője Prof. Dr. Mihók Sándor.

Nyugat-Magyarországi Egyetem Mezőgazdaság- és Élelmiszer-tudományi Kar, Állattudományi Intézet

A Nyugat-Magyarországi Egyetem (NYME) Mezőgazdaság- és Élelmiszer-tudományi Karán és annak jogelődjeinél, így a Mosonmagyaróvári Mezőgazdasági Akadémia nemesítő telepén 1948 óta folyik a sárga magyar tyúk csapófészkes ellenőrzésre alapozott elit szaporítással egybekötött tenyésztése, fajtafenntartása. Az 1950-es években a törzsállomány tartása 12 ha területen vándorólakban valamint törzsólakban („100-as ólak”) történt, melyhez kifutó is kapcsolódott. A baromfitenyésztésben a mennyiségi tulajdonságok mérését és az ennek figyelembevételével alkalmazott szelekciós munkát ma is túlnyomórészt az évtizedek óta ismert csapófészkes termelésellenőrzés alapján végzik. *Lerner* család-kiválasztási módszere szerint a meghatározott időszakban (március, április) kelt jércéket januárig terjedő csapófészkezőssel ellenőrzik, ami az elit törzsek kiválogatásának az alapja. A csapófészkes ellenőrzés nem csak a tojástermelés mennyiségi és minőségi értékelésére ad lehetőséget, hanem ez által válnak a tojások és az egyedek ismert származásúvá, ami a tenyésztői munka alapja. A magyaróvári sárga magyar tyúk parlagi alapanyagának átlagos tojástermelése 1948-49-ben alig haladta meg a 80 db-ot, ami néhány éves egyszerű szelekció révén 125 db-ra emelkedett.

A sárga magyar tyúk fajtafenntartása a rokontenyésztés elkerülésével, zárt tenyésztésben 30 éven keresztül 16 elit törzssel, speciális törzspárosítási tervvel folyt. Az eredeti 16 törzsből 1979-80-ban úgy alakítottak ki 32 törzset, hogy kétféle párosítási rendszert alkalmazva kétféle utódcsoporthoz hozták létre, és négy éven keresztül a 2x16 törzs anyagát külön párosítási tervek alapján szaporították, majd 1983-ban elkészítették a 32 törzs együttes párosítási rendszerét. A tenyésztői munka napjainkban is a fent leírt technikát követi. Az állomány jelenleg is kifutózott tartási mód mellett, korszerű körülmények között termel. A tenyésztés vezetője Kovácsné, Prof. Dr. Gaál Katalin.

Szegedi Tudományegyetem, Mezőgazdasági Főiskolai Kar, Hódmezővásárhely

A SZTE Mezőgazdasági Főiskolai Kar Tanüzemében az OMMI megbízásából 1977 óta foglalkoznak a kendermagos magyar tyúk fajtafenntartásával. A tartás célja a kendermagos magyar tyúk két változatának – a fedett tollazatú kendermagos és a kopasznyakú kendermagos változat – fenntartása. Négy fedett és egy kopasznyakú vonallal rendelkeznek. Törzspótlás céljára évente két alkalommal pedigrezen keltetnek. Egyszeri kakasváltással vonalon belül az elit törzsek számát

megkétszerezik. A kendermagos állomány 1982 óta törzstenyészet. A törzsállományban egy és kétéves tojókat tartanak. Egy vonalból 7 illetve 8 fülkét ólznak be, melyből 3 fülke állománya kétéves tojó és 4 ill. 5 fülke állománya elsőéves jérce. A kakasokat minden évben a növendékállományból válogatják ki. A génmegőrzésen kívül fő törekvésük a kendermagos állomány áruterelési célra történő hasznosítása. Vizsgálataik alapján a tojóállomány háztáji keretek között tojásterelésre hasznosítható, a kakasokat – közvetlen haszonállat-előállító keresztezés végtermékeként – hústerelésre használják. A tenyésztés vezetője Vidács Lajos.

Szarvasi Kacsafarm Kft.

A szarvasi Kacsafarm Kft. – több saját tenyésztésű fajta mellett – az 1990-es évek végén Bács-Kiskun megyei tanyákról összegyűjtött egyedekből alakította ki tarka magyar (vadas színű) kacsállományát, amely 2005 óta az MGE keretében fenntartott elitállomány. A tarka magyar kacsát a kft. haszonállat-előállító keresztezésben a gyakorlatban is eredményesen hasznosítja. A cégtulajdonos és a tenyésztés vezetője Dr Kiss László.

Fehér Sándor, Tápiógyörgye

Fehér Sándor tápiógyörgyei tanyája a régi magyar baromfifélék kincsesháza. A Kárpát-medence különböző vidékeiről gyűjtött állományok közül kiemelkedik a magyar lúd fodros tollú változata és több színváltozata. Tenyészetében megtalálhatók a magyar kacsák fehér, tarka (vadas színű) és fekete-tarka színváltozatai éppúgy, mint a parlagi gyöngytyúk változatok és különféle tyúk genotípusok. A KÁTKI génbankjának kialakításában jelentős szerepet játszottak a Fehér Sándor által tenyésztett és gyűjtött fodros tollú magyar ludak, magyar kacsák és fogolyszínű magyar tyúkok.